

Н. М. Глушенюк

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ НАУКИ

***Анотація.** Аналізується системний характер поняття креативності освіти, розкриваються види та методи її впровадження, досліджується необхідність розвитку творчого потенціалу фахівців технічного профілю.*

***Ключові слова:** креативність, креативна компетентність, особистісний підхід, здобувач вищої освіти, творча особистість, професійна діяльність.*

Сучасна освіта готує кожне нове покоління до мінливості життєвого простору, різноманітності його проблем та способів їх вирішення. Вона не передбачає, як це було в минулі часи, формування стабільної основи в майбутній професійній діяльності. Зміни які відбуваються в 21 столітті потребують від людини якостей, котрі б дозволяли творчо і продуктивно підходити до будь яких змін. Тому головною метою вищої професійної освіти, зокрема технічної, сьогодні стає підготовка компетентного, кваліфікованого випускника, який здатний не тільки застосовувати на практиці знання, уміння й навички, а й виявляти креативність у ситуаціях, що виникають у професійній діяльності. Формування творчої особистості є однією з найважливіших цілей у процесі підготовки сучасного конкурентоспроможного фахівця. Тобто, в системі вищої професійної освіти реалізується індивідуальний особистісно орієнтований підхід в освітньому середовищі.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з цього питання дозволив констатувати, що основну увагу вчені звертають на визначення суті креативної компетентності. Більшість науковців (І. Брякова, Р. Давлетова, А. Давтян, Л. Петришин та ін.) наголошують на тому, що креативна компетентність має універсальний характер та відображає рівень творчих проявів особистості в певній сфері діяльності. В працях низки авторів досліджуються концептуальні підходи щодо вивчення креативної освіти, розвитку творчої складової навчального процесу у підготовці спеціалістів технічного профілю (Ю. Зінковський, Г. Мірських, В. Дуб, Т. Артемонова, Г. Оникович, Є. Пінчук Ю. Бистрова, В. Мороз, І. Особов, О. Пилищук, Е. Лузік та ін.).

В останні роки були виконані дисертаційні роботи, які безпосередньо розкривають різні аспекти проблеми формування креативності студентів (С. Дімітрова-Бурлаєнко).

Водночас, незважаючи на певний обсяг публікацій, питання індивідуалізації та самореалізації особистості залишається актуальним, насамперед тому, що проблема підготовки студентів технічних університетів до виявлення креативної компетентності у професійній діяльності не набула цілісного осмислення.

Метою статті є на основі існуючих підходів дослідити впровадження креативного складника до навчального процесу, що нерозривно пов'язане з проблемою активізації творчого, винахідницького рівня діяльності.

У наш час перед освітою постало завдання виховання креативної особистості, здатної до саморозвитку, самостійної професійної діяльності. Відповідно, у новому освітньому просторі має посісти своє вагоме місце творчий, креативний складник, який і є тим чинником, що, безумовно, змінить методологічні основи.

Уперше термін «креативність» було вжито у 1922 році психологом Д. Сімпсоном. Учений стверджував, що «креативність» – це здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення, «здатність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення» [1, с. 127].

Одне з найперших визначень креативності надав американський учений, професор Стенфордського університету Джон Као: «Креативність – це цілісний процес генерації ідей, їх розвитку та перетворення

на цінності. Цей процес поєднує в собі те, що люди називають новаторством». Він відзначає одночасно мистецтво породження нових ідей і науку відточування цих ідей до стадії відтворення в дійсності. Незважаючи на тривале застосування терміну, креативність як окреме поняття було виділено лише в 50-х рр. ХХ ст. завдяки Дж. Гілфорду. У 1950 році саме Дж. Гілфорд у зверненні при вступі на посаду президента Американської психологічної асоціації запропонував психологам зосередити свою увагу на вивченні креативності [1, с. 127].

Існує велика кількість визначень креативності, проте переважна більшість дослідників розглядають її не як процес а як властивість певної особистості. Так, О. Антонова визначає креативність як творчі можливості людини, що можуть виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість загалом або її окремі сторони. Це здатність породжувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем мислення. Креативність розглядається як найважливіший і відносно незалежний чинник обдарованості [2, с. 28].

С. Сисоева визначає креативність як основу творчої особистості, «детермінантою якої виступає творча активність індивіда». Креативність як різнобічне явище інтегративного характеру не тільки визначає об'єктивні перспективи творчого розвитку, а й забезпечує функціонування актуальної зони творчої діяльності людини. [3, с. 245].

Згідно з працями українського ученого В. Моляко, існує сім ознак креативності: оригінальність, евристичність, фантазія, активність, сконцентрованість, чіткість, чуттєвість [4, с. 25].

Однією з основних якостей креативної особистості він вважає прагнення до оригінальності, високий рівень знань, уміння аналізувати явища, систематичність і самостійність у роботі [4, с. 26–31].

І. Гриненко, О. Дунаєва, Є. Ільїн, О. Кульчицька, В. Сластьонін визначають креативність як: здатність породжувати незвичні й нестандартні ідеї, відхилитися в мисленні від традиційних схем, швидко знаходити нестандартні способи вирішення проблемних ситуацій; здібність, що відображає глибинну властивість індивіда створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення, уникати стереотипних способів мислення; духовну здібність культурної (цілісної) особистості створювати новий соціально важливий продукт (ідеальний чи матеріальний) завдяки мотивації успіху, збагаченню ментального досвіду та стану психофізіологічної когерентності [1, с. 127–128].

Креативність – універсальна характеристика всіх самоактуалізованих людей; найфундаментальніша характеристика людської природи, це складне особистісне утворення, що уможливило перенесення набутих компетентностей з однієї галузі життєдіяльності в іншу. Впровадження креативного складника до навчального процесу нерозривно пов'язане з проблемою активізації творчого, винахідницького рівня діяльності.

В науковій літературі досить часто поняття «креативність» розглядається як синонім до слова «творчість». Проте слід зауважити, що творчість і креативність – це різні поняття. Так, у психологічній енциклопедії креативність визначається як рівень творчої обдарованості, прояву здібностей до творчості, що виявляються у мисленні, спілкуванні, окремих видах діяльності та є відносно стійкою характеристикою особистості [5, с. 181].

У педагогічному словнику креативність тлумачиться як творчі можливості (здібності) людини, що можуть виявлятися у мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість загалом чи її окремі сторони, продукти діяльності, процес їх створення. Креативність розглядається як найважливіший і відносно незалежний фактор обдарованості, що рідко відображається в тестах інтелекту й академічних досягненнях. У словнику С. Гончаренка креативність тлумачиться як особистісна характеристика, а саме як здатність висловлювати незвичайні ідеї, нетрадиційно мислити, швидко розв'язувати проблемні ситуації» [6, с. 102].

Насправді, хоча поняття «креативність» і «творчість» дуже близькі за змістом, усе ж вони мають певні відтінки у значенні. Основою творчого процесу є натхнення автора, його здібності. Тобто творчості не існує без натхнення. У свою чергу, основою креативності є прагматизм, тобто доцільність, корисність вихідного продукту. Творчі люди залежать від настрою та власних емоцій. Під креативністю розуміємо загальну здатність людини до інновацій та творчості у різних сферах її діяльності. Креативність – це не лише здатність створювати щось нове, але це здатність створювати щось нове з певною метою [1, с. 123–124].

Креативна система освіти змушує шукати оптимальне співвідношення між обсягом фундаментальних, класичних знань – базового рівня знань минулого, та новітніми досягненнями науки, технік, технології. Доречно подавати фундаментальне, класичне у лекціях, а засвоєння новітніх знань винести

у стандарт дискусії. Доцільність саме такої організаційної основи подання дисциплін, які визначають професійний рівень підготовки, надає навчальному процесу дослідницької, творчої компоненти, сприяє ефективнішому впровадженню Болонського процесу, який передбачає суттєве скорочення аудиторних занять [7, с. 12].

Широке впровадження різних елементів креативного складника в навчальний процес допомагає безболісно розв'язати проблему індивідуалізації навчання. Студенти які постійно інноваційно мислять, вирізняються здатністю розв'язання більш складних за змістом та більші за обсягом навчальні завдання. Цей принцип дедалі більше стає ледь не основною функцією вищої школи і, на наш погляд, має широко використовуватися в освіті всіх форм.

Індивідуальний підхід і самостійна робота дадуть можливість сприйняти предмети не як вузьку навчальну дисципліну, а в більш широкому плані – вони сприятимуть відкриттю в собі зацікавленості до науково-дослідної діяльності, а також до вирішення наукових питань.

Вагомих результатів у розвитку дослідницької роботи студентів можна досягти лише за умови системного підходу до її організації, що передбачає:

- розширення таких форм навчального процесу як семінари, написання рефератів та оглядів інформаційних джерел з актуальних питань науки, техніки, технології;
- введення до тематики курсового й дипломного проектування комплексних завдань, формування груп для виконання їх з числа студентів, що виявляють інноваційний характер мислення;
- створення умов для публічної апробації результатів, одержаних під час виконання всіх видів дослідницьких робіт, зокрема, підготовка доповідей для участі в наукових конференціях, семінарах або статей для публікації в наукових виданнях [8, с. 20].

Саме системний підхід, що передбачає одночасне використання всіх вказаних видів діяльності, допоможе досягти бажаних результатів – озброїти випускника вищого навчального закладу сучасною базою знань за фахом, дати можливість розкритися таланту інноваційно мислячих студентів.

Важливим видом навчального процесу, що несе в собі значну дослідницьку компоненту та має поширитись у технічних ВНЗ, є набуття майбутнім спеціалістом навичок роботи з інформацією (вміння не тільки «добувати» її, а й аналізувати, класифікувати, узагальнювати), мати свій стиль її викладення в письмовому вигляді та у вигляді доповіді. Не можна не враховувати відомої думки: наука починається з класифікації та узагальнення інформації.

Звичайно, найбільшого розвитку ідея креативності освіти набуває за умови участі студента в науково-дослідницькій або проектній роботі, яку виконує колектив фахівців і яка має бути завершена здобуттям нового знання, програмного продукту, фізичною реалізацією нового об'єкту, системи [8, с. 19].

Складність, багатогранність вищої освіти це чинник, що відкриває простір для багатьох освітніх технологій. В даному контексті слід зупинитися на такій системній технології, що має на меті удосконалювати педагогічний процес навчального закладу, як педагогічний дискурс. Слід зазначити, що саме поняття дискурсу задає нову теоретико-методологічну перспективу дослідження проблеми, оскільки орієнтує на перехід від теоретичної рефлексії до організації конструктивної та відповідальної комунікації і між самими дослідниками певної теоретичної проблеми, і з тими, хто намагається розв'язати відповідну проблему на практичному рівні. Дискурс – це складний, багатоплановий процес устанавлення і розвитку контактів між людьми, породжений потребою спільної діяльності, який включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини. Дискурс – поліфункціональне явище, не обмежуючись лише інформаційною функцією воно створює умови для обміну ставленнями, переживаннями, допомагає самоутвердженню студента в колективі [9, с. 33].

Підводячи підсумки, необхідно зазначити, що перспективи розвитку сучасної освіти повинні враховувати як спадкоємність традицій світової, так і вітчизняної освіти. Необхідно поєднувати високі технології, диференційованість та варіативність з самобутністю, унікальністю, високим стандартом освіти.

Суспільство потребує висококваліфікованих професійно компетентних, творчо мислячих, здатних приймати правильні рішення, спеціалістів. З огляду на це, в професійній підготовці фахівців слід зосередити увагу на розвитку креативності здобувачів вищої освіти. При формуванні креативності у ставиться за мету – розвиток критичного мислення та формування творчого потенціалу, який допоможе в професійній підготовці фахівців творчому саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка*. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С. 120–131.
2. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі* : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир, 2012. С. 14–41.
3. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня : монографія. Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
4. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ, 1989. 36 с.
5. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.
6. Професійна освіта: словник / уклад.: С.У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н.Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.
7. Зінковський Ю., Мірських Г. Креативність – фрактал сучасної парадигми вищої технічної освіти (стаття друга). *Вища освіта України*. 2007. № 4. С. 11–28.
8. Зінковський Ю., Мірських Г. Креативність – фрактал сучасної парадигми вищої технічної освіти (стаття перша). *Вища освіта України*. 2007. № 3. С. 14–20.
9. Скубішевська О. Дискурс як технологія навчання учнівської та студентської молоді. *Вища освіта України*. 2008. № 1. С. 53–59.

N. Glushenok. Creativity as an important component higher technical education. – Article.

Summary. *The system character of concept of creative education is opened, the necessity of development of a creative component of educational process is proved by preparation of the experts of atechanical, the kinds and methods its introduction are offered.*

Key words: *creativity, creative competence, personal approach, applicants for higher education, creative personality, professional activity.*

УДК 378.14.015.62:378.014.15

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2023/38/28>

О. В. Горицька

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

ПОЗИТИВНИЙ ІМІДЖ ВИКЛАДАЧА ЯК ПОКАЗНИК ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Анотація. *Статтю присвячено проблемі формування позитивного іміджу викладача у процесі професійної підготовки. Визначено роль позитивного іміджу в становленні викладача-професіонала. Виділено структуру професійного іміджу викладача, у якій відображено основні вимоги до нього. Виокремлено психолого-педагогічні умови, які будуть сприяти підвищенню ефективності формування позитивного професійного іміджу викладачів.*

Ключові слова: *імідж, структура педагогічного іміджу викладача, етапи формування іміджу викладача, психолого-педагогічні умови.*

Постановка проблеми. Трансформація суспільного устрою і світогляду призвела до соціальних перетворень в Україні, пов'язаних з переглядом поглядів щодо особистості педагога. Сучасне суспільство гостро потребує висококваліфікованих педагогів, здатних грамотно будувати процес взаємодії з оточенням, презентувати свою особистість, що впливає на ефективність і результативність їх праці.

У сучасному українському суспільстві професія педагога втратила колишню престижність та потребує негайної реабілітації. У той же час до діяльності і особистості викладача, як і раніше, ставляться найвищі вимоги.

За конкретним образом викладача завжди перебуває особистість, тобто та внутрішня основа, на якій ґрунтується мовна поведінка, поряд з цим, своєрідною карткою особистості викладача є його вміння